

Gelasius Dobner (1719-1790)

„*Otec kritického dějepytu českého*“

Životopis v datech:

- Job Felix Dobner** se narodil **30. květen 1719** do dobře situované a početné **německé měšťanské rodiny**. Jeho otec byl truhlář. **Považoval se za Čecha a češtinu za mateřský jazyk.**
- 1729-1735 Studium na jezuitském gymnáziu v Praze na Malé Straně – **studium latiny.**
- 1735-1736 Studium na piaristickém gymnáziu v Kosmonosech.
Přijal do Řádu chudobných řeholníků kleriků Matky Boží zbožných škol (**piaristé**). Přijal jméno **Gelasius a Sancta Catharina.**
- 1736-1738 Noviciát v Lipníku nad Bečvou a ve Staré Vodě u Libavé.
- 1739-1745 Studium **filozofie a teologie** na řádové koleji v Hornu v Rakousku.
- 1745-1748 **Studium práv** na univerzitě ve Vídni (studium nedokončil).
- 1748-1752 Působí na kolejích v Mikulově, Kroměříži a Slaném.
- 1752-1757 V Praze na Starém městě pražském **založil piaristické gymnázium** – stal se **rektorem** a kronikářem koleje. Již trvale se usadil v Praze.
- 1757-1764 Působí v Praze a na Dobříši jako **vychovatel dětí hraběte Mansfelda.**
- 1764-1778 Pedagogická činnost na koleji v Novém městě Pražském.
1769: Gelasius Dobner spoluzakládá **Královskou českou společnost nauk.**
- 1778-1790 Na odpočinku. Jmenován exprovinciálem české piaristické provincie a **císařsko-královským dějepiscem.**
Po dlouhé nemoci (od roku 1787) a po dlouhém duševním strádání **Gelasius Dobner zemřel 24. května 1790** na úbytě (plicní tuberkulóza).

Vybraná díla Gelasia Dobnera:

Historisch-geographisches und Gelehrten-Lexikon von Böhmen (nedokončeno).
Historicko-zeměpisný a životopisný slovník učenců, 200 archů, 1456 stran, nepublikováno.

Examen Historico-Chronologico-Criticum, an Christianni de Skala, mobnachi Břevnoviensis, Vita et passio ss. Ludmilae ac Venceslai... verus sincerusque partus sit Christanni, qui erat Boleslai Saevi filius (1754-1755, rukopis, nepublikováno).

Pojednání o pravosti Kristiánovy legendy, dokázal, že legenda byla napsaná později.

Monumenta historica Boemiae

Edice latinských pramenů k českým dějinám.

- Tomus I. (1764): Pokračovatelé Kosmovy: Kroniky Vincencia Pražského a opata Jarlocha a Bartoška z Drahenic. Valdštejnsko-vartenberský listinář.
- Tomus II. (1768): Kosmovy verše o utrpení sv. Vojtěcha a dva Vojtěchovy životopisy. Kronika Marignolova, obsáhlý fragment česko-uherského listináře.
- Tomus III. (1774): Pulkavova kronika a statuty, privilegia a listinář mansionářů u metropolitního chrámu v Praze.
- Tomus IV. (1779): Kronika Beneše Krabice z Weitmile, kronika Neplachova, tři anonymní pokračovatelé Pulkavovy, městské a horní právo jihlavské a rozsáhlý soubor listin vztahující se k Moravě.
- Tomus V. (1784): Zbraslavská kronika
- Tomus VI. (1785): Listinář břevnovského kláštera a třetí kniha pokračovatele Kroniky zbraslavské, pražského kanovníka Františka.

Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum.

„Pověst má ustoupit rozumu, historii a pravdě. Pravda má být duší všeho dějezpytu.“

- Pars I. (1761) „Prodromus“, Dobnerova esej, komentář k Hájkově kronice a příchodu „kmenů Čechů“ na území Čech.
- Pars II. (1763) Kritické komentáře k Hájkově kronice pro léta 644 – 852.
- Pars III. (1765) Kritické komentáře k Hájkově kronice pro léta 852 – 936.
- Pars IV. (1772) Kritické komentáře k Hájkově kronice pro léta 937 – 1004. Obsahuje také výtah z nevydaného díla „Examen historico-chronologico-criticum“ z let 1754-1755.
- Pars V. (1777) Kritické komentáře k Hájkově kronice pro léta 1004 – 1094.
- Pars VI. (1782) Kritické komentáře k Hájkově kronice pro léta 1094 – 1198.
- Pars VII. (----) Nepublikovaný rukopis pro léta 1198-1230 (až do 1264?)

Dobnerova práce se setkala s bouřlivým ohlasem a kritikou. Nejostřejší polemiku s Dobnerem napsal **Václav Prokop Duchovský** ve spise: **Lucifer luicens non urens, lustrans ac illustrans omissa et commissa in Prodroma Annalium Hayekianorum** (1765). Dále se proti Dobnerovi postavil také řádový historiograf české jezuitské provincie **František Pubička** a další. Dobner byl nařknut z nevlástenectví. Práce vzbudila ohlas i v zahraničí.

Dobnerovo historické myšlení:

Osvícenský criticismus – snaha o **nezaujatý obraz českých dějin** skrze důkazy, přehodnocování historie, velký **důraz na studium pramenů** a ověřené informace, „jasnost a zřetelnost“ (René Descartes), **kritický přístup** k dosažení pravdivosti = **zásady klasicismu**.

Dobnerův criticismus – odmítl pověst o praotci Čechovi, **jméno Čechů** odvozoval od sarmatského **kmene Zechů**. Neměli krále a území bylo spravováno **demokraticky** = obviněn z **podvrácení základů české šlechty**. Nutno podotknout, že Dobner podceňoval literární hodnotu Hájkovy kroniky.

Význam:

Gelasius Dobner byl **vedoucí osobností** českého osvícenectví **2. poloviny 18. století**. Řadí se k **1. fázi národního obrození**, k tzv. obranné fázi v rámci osvíceneckého klasicismu.

Na práci Dobnera navázal **František Martin Pelcl** (1734-1801) se svým dílem: **Nová kronika česká**, jedná se o „1. nezakreslený výklad českých dějin“ využívající práci Dobnera, kritiku Hájkovy kroniky. V Dobnerově práci pokračoval taktéž **František Palacký**.

Literatura:

DUŠEK, Vavřinec Josef: *Dobnerův původ a příbuzenstvo*. ČČH 3, 1897, č. 1, s. 242-246.

HANUŠ, Josef: *Autobiografie Gelasia Dobnera*. ČČH 23, 1917, č. 1, s. 129-138.

HANUŠ, Josef: *Počátky kritického dějezpytu v Čechách*. ČČH 15, 1909, č. 1, s. 277-302 (1. část) a 425-463 (2. část).

KUDĚLKA, Milan: *Gelasius Dobner*. Věstník Československé akademie věd 78, 1969, č. 2, s. 205-222.

KUDĚLKA, Milan: *Spor Gelasia Dobnera O Hájkovu kroniku*. Rozpravy Československé akademie věd 74, 1964, sešit 11, s. 1-78.

KUTNAR, František: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví I. Od počátků národní kultury až po vyznění obrodného úkolu dějepisectví v druhé polovině 19. století*. Praha 1973.

SLAVÍK, Bedřich: *Od Dobnera k Dobrovskému*. Praha 1975.